

Hoofdstuk 3

Het broedseizoen van 2019 in de Westwouderpolder vergeleken met vroeger

AB VAN DORP

3.1 Inleiding

De Westwouderpolder is een eiland aan de oostzijde van het Alkmaardermeer en is zonder boot alleen te bereiken met het pontje "De Woude". Het hele eiland is 240 ha groot. Zonder de buitendijkse rietvelden (met mooie veenmosrietlanden), (moeras)bosjes, de dijk, bebouwing, sloten kent deze karakteristieke Hollandse polder 190 ha veenweidegrasland. De Westwouderpolder ligt binnen het Natuurnetwerk Nederland en is door de provincie aangewezen als weidevogelkerngebied.

3.2 Middeleeuwse verkaveling

In de Westwouderpolder heeft nooit een ruilverkaveling plaatsgevonden. Het kavelpatroon is nog steeds middeleeuws en er zijn geen doorgaande wegen door de polder aangelegd. De kavels zijn hier nog relatief klein en er zijn geen grote onderbemalingen. Het polderwater staat amper onder het maaiveld. Waren hier in de jaren zeventig en tachtig nog tientallen melkveebedrijven, tegenwoordig is dat er nog maar één: biologisch melkveebedrijf Hos. Dit bedrijf heeft 150 melkkoeien, 75 jonge koeien (kalveren, pinken en vaarzen) en enkele tientallen schapen. Er loopt nu minder vee in de polder dan in de zestiger en zeventiger jaren. Alles bij elkaar de juiste mix om bij het agrarisch gebruik van het grasland, rekening te houden met weidevogels in het broedseizoen.

MET 150 Å 200 PAAR BLIJFT DE GRUTTO HET GOED DOEN IN DE WESTWOUDEPOLDER.

3.3 Kemphanen en veldleeuweriken verdwenen?

In het kader van de provinciale weidevogel onderzoeken heb ik dit gebied in 2005, 2008, 2011 en 2019 op broedvogels geïnterviewd. Volgens het protocol van het provinciale weidevogelonderzoek worden er minimaal vijf inventarisatieronden uitgevoerd van begin april t/m de eerste week van juni. Tussen 2011 en het voorjaar 2019 ben ik weinig in de Westwoudepolder geweest. Ik was dan ook erg benieuwd of ik nog broedende kemphanen tegen zou komen in de polder. Dirk Tanger - die deze periode als gebiedsregisseur in de polder aanwezig was - heeft in 2018 geen broedende kemphanen meer vast kunnen stellen. Nieuwsgierig was ik of de veldleeuwerik hier nog steeds talrijk aanwezig is. Ooit was de zang van deze leeuwerik overal in het buitengebied te horen. Tegenwoordig is hij in het boerenland nagenoeg verdwenen.

3.4 Veel grutto's met jongen

Bij mijn eerste ronde op 2 april 2019, zag ik dat er al tientallen grutto's aan het broeden waren. Ik hoorde deze ronde ook al meer dan 40 zingende veldleeuweriken! De warme maart maand zorgde ervoor dat het broedseizoen vroeg begonnen was. Na deze vroege start volgde april waarin het weer sterk wisselvallig was. Hierdoor wachtte een groot deel van de grutto's met broeden. Pas eind april waren nagenoeg alle grutto's in de polder met broeden begonnen. De eerste jongen liepen er al.

Omdat een deel van de grutto's eind maart al broedde, heb ik de zogenaamde reproductie telling (BTS) eerder dan normaal uitgevoerd, op 21 mei. Op dat moment liep 95 procent van het vastgestelde aantal grutto paren met jongen. Samen met de grutto's heb ik ook de alarmerende tureluurs geteld. Daarvan liep 75 procent met jongen. Het was die 21ste mei zwaarbewolkt, waardoor de zingende veldleeuweriken goed afstaken tegen de lucht. Dat was makkelijk inventariseren en het aantal zingende veldleeuweriken evenaarde die dag de aantallen die ook van de jaren zeventig bekend zijn. Ik weet geen agrarisch gebied in Noord-Holland waar een dergelijk aantal veldleeuweriken nog te vinden is!

De kieviten, vertoonden een ander beeld. Tot eind april bleef het aantal kieviten ongeveer gelijk. Toen in mei de eerste jonge kieviten vliegvlug zouden moeten zijn, waren er echter nog maar erg weinig over. Minder dan de helft van de kieviten begon aan een vervolg legsel. De reproductie van de kievit is laag geweest. Wat de precieze oorzaak hiervan is, is niet helemaal duidelijk. Heeft de kievit het meeste te lijden gehad van vossen?

▼ Tabel 3.1. Meerjarig overzicht van de broedvogelterritoria in de Westwouderpolder. Het betreft een selectie van de soorten.

Tellers: 1972-2001 en 2013 Provinciale Natuur Inventarisatie, 2005-2011 en 2019 Ab van Dorp en 2014-2018 Dirk Tanger. A = aanwezig maar niet geteld, ? = niet geteld.

Gebied	1972	1984	1994	2001	2005	2008	2011	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Bergeend	-	-	6	6	17	7	8	4	9	11	10	8	?	7
Smient	-	-	-	-	2	0	0	0	1	1	1	0	0	2
Krakeend	0	1	14	7	28	35	45	51	66	70	75	62	65	94
Wilde eend	76	35	A	22	60	77	63	?	55	60	55	20	22	74
Soepeend	-	-	-	-	4	3	6	?	?	?	?	?	32	4
Zomertaling	6	7	1	3	2	2	1	0	2	1	2	1	2	4
Slobeend	20	35	17	8	22	27	22	7	18	19	23	13	28	22
Kuifeend	4	17	15	11	18	24	22	18	28	29	25	22	24	32
Fazant	?	?	?	?	3	4	3	?	?	?	?	?	?	3
Meerkoet	70	24	A	A	49	33	31	?	23	26	?	25	?	42
Scholekster	55	44	58	49	72	68	71	37	60	66	65	53	72	52
Kievit	73	114	177	158	173	197	132	81	114	131	145	125	107	81
Kemphaan	21	15	3	19	6	5	3	1	3	3	1	1	0	0
Watersnip	2	2	0	0	1	1	0	0	1	0	0	0	0	1
Grutto	130	117	181	195	192	216	213	147	185	155	165	161	150	208
Tureluur	35	34	61	57	108	108	99	46	87	81	90	83	96	82
Veldleeuwrik	89	34	67	48	61	57	54	24	56	54	54	40	45	100
Graspieper	18	24	30	18	11	20	8	7	6	7	7	9	7	26
Witte Kwikstaart	5	7	A	A	6	8	10	2	9	8	8	9	10	10
Gele Kwikstaart	2	0	0	0	0	0	1	0	7	7	7	8	6	3
Aantal territoria	606	510	624	595	816	885	784	421	720	717	722	632	666	838

3.5 Veranderingen in de weidevogelaantallen

Vanaf de jaren zeventig is de Westwouderpolder door verschillende personen geïnventariseerd. Het aantal inventarisatieronden en de geïnventariseerde soorten, konden van jaar op jaar verschillen bij deze verschillende inventarisaties. De inventarisaties die ik heb uitgevoerd in 2005, 2008, 2011 en 2019, zijn daarom het best vergelijkbaar. Tabel 3.1 toont niet alle geïnventariseerde soorten, het betreft een selectie. Ook in de Westwouderpolder is de landelijke afname van weidevogels zichtbaar. Wel is de afname hier later ingezet en minder erg. Ook zijn er soorten waarbij de trend gelijk is gebleven terwijl die landelijk afneemt (bijv. grutto, veldleeuwerik, kuifeend en slobbeend).

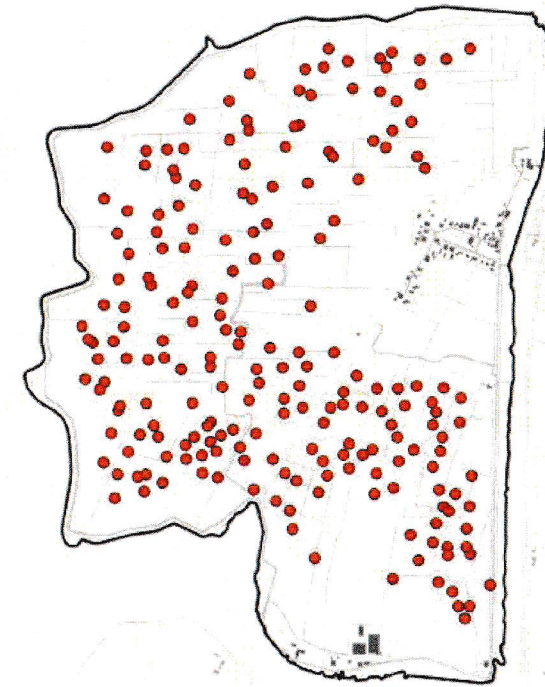
Het gaat te ver om alle soorten langs te lopen. De cijfers van de tabel spreken voor zich. Let bij het bekijken van de tabel op de cijfers bij de kraakeend en wilde eend. De kraakeend was in 1972 nog afwezig. In 1984 is het eerste territorium van de kraakeend vastgesteld. De wilde eend was in 2011 nog talrijker dan de kraakeend. Dirk Tanger stelde in 2014 vast dat het aantal kraakeenden het aantal wilde eenden gepasseerd was. In 1972 werden 76 territoria van de wilde eend geteld, dit jaar (2019) waren dat er 74. Hoewel de kraakeend in de loop der jaren geleidelijk is toegenomen, blijkt dat dus niet ten koste te zijn gegaan van de wilde eend.

De Westwouderpolder was één van de laatste plekken in ons land waar de kemphaan nog jaarlijks tot broeden kwam. Dirk Tanger is in 2018 geen broedende kemphanen meer tegengekomen. Ik heb dit voorjaar ook geen kemphanen meer gezien die hier broeden. Wel bezoeken groepjes kemphanen de polder nog steeds om tijdens de trek te foerageren. Conclusie: vanaf 2018 broeden er geen kemphanen meer in de Westwouderpolder.

3.6 Beheer afgestemd op weidevogels

De firma Hos beheert alle graspercelen in de polder, dit is ongeveer 190 ha. De bedrijfsgebouwen van het melkveebedrijf (in het gehucht Stierop) en ca. 40 ha grasland zijn eigendom van Hos, daarnaast heeft hij ca. 150 ha grasland van Staatsbosbeheer in gebruik. Niet alleen op het eigendom van Staatsbosbeheer wordt in het broedseizoen rekening gehouden met de weidevogels, ook op het eigen grasland.

Alle percelen hebben een natuurbestemming: weidevogelgrasland. Er wordt in het broedseizoen geweid op die percelen waar geen of nagenoeg geen weidevogels aanwezig zijn. Het betreft meestal percelen dichtbij de bebouwing van de beide dorpjes op het eiland. Laat in het broedseizoen worden er ook kleine stukken van graslandpercelen selectief gemaaid. Meestal zijn dit stukken waar verruiging is opgetreden. Dit gewas wordt dan gemaaid en direct afgevoerd. Uiteraard wordt hier vooraf gekeken of dit kan, door te onderzoeken of hier geen legfels of jonge vogels aanwezig zijn. De firma Hos heeft een stal waar voldoende ruige/vaste mest vandaan komt om het grasland in de juiste conditie te houden. Er wordt geen mest van elders aangevoerd. Eveneens past het gebruik van bestrijdingsmiddelen en kunstmest niet binnen de biologische bedrijfsvoering. De firma Hos is zowel een agrarisch bedrijf als een natuurbedrijf; met recht kan hier gesproken worden van een natuurboeren bedrijf! Samen met lokale jagers (Wildbeheereenheid De Schermeer e.o.) worden de vossen op het eiland bestreden. Afgelopen voorjaar zijn er vier vossen geschoten.

^ Figuur 3.1 Verspreiding van 208 gruttoterritoria in 2019 in de Westwouderpolder. Goed is te zien, dat bebouwing wordt gemeden.

3.7 Conclusie

De Westwouderpolder heeft nog steeds een rijke weidevogelpopulatie en het gevoerde natuurbeheer in de polder is duurzaam. De kievit heeft dit voorjaar geen geweldig broedseizoen gehad, dit is een puntje van zorg. De tureluur en grutto hebben in 2019 een goede reproductie.

Ab van Dorp is boswachter ecologie bij Staatsbosbeheer